

Τα πρώτα βιβλία ήταν μοναδικά. Δεν πρόκειται περί ρητορικής υπερβολής αλλά περι κυριολεξίας. Είμαστε άνθρωποι της κουλτούρας του τυπωμένου βιβλίου, που κυκλοφορεί σε εκατοντάδες και χιλιάδες αντίτυπα, που παράγεται βιομηχανικά, που ως υλικό αντικείμενο θεωρείται, σε κάποιον βαθμό, ευτελές και αναλώσιμο.

Πριν από δέκα και δεκαπέντε αιώνες το βιβλίο δεν ήταν απλώς χειροποίητο, ήταν προϊόν κοπιώδους χειρωνακτικής εργασίας. Κόστιζε στους βιβλιόφιλους να το αποκτήσουν και, αν τύχαινε να φθαρεί, δύσκολα το αντικαθιστούσαν. Η προστασία του ήταν πρώτο μέλημα. Από αυτή την πρακτική ανάγκη γεννήθηκε το επάγγελμα του «βιβλιοαμφιάστη», με δικά μας λόγια του βιβλιοδέτη, που εξελίχθηκε στην τέχνη της βιβλιοδεσίας, η οποία παρουσιάζεται στην έκθεση «Η τέχνη της βιβλιοδεσίας. Από το Βυζάντιο στη σύγχρονη εικαστική δημιουργία», που εγκαινιάζεται την Τετάρτη 19 Σεπτεμβρίου, στις 8.00 μ.μ., στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο στην Αθήνα (Βασ. Σοφίας 22).

Είναι μειωτικό να χαρακτηρίσει κανείς με τον τρέχοντα όρο «εξώφυλλα» τα εξήντα δείγματα βυζαντινών και μεταβυζαντινών βιβλιοδεσιών από τον 11ο ως τον 19ο αιώνα, από τη Συλλογή χειρογράφων και παλαιτύπων του Βυζαντινού Μουσείου και την Ελληνική Βιβλιοθήκη του Κοινοφελούς Ιδρύματος «Αλέξανδρος Σ. Ωνάσης». Δυο ξύλινες ορθογώνιες πλάκες αγκαλιάζουν προστατευτικά χειρόγραφες σελίδες από πάπυρο ή περγαμηνή, βγαλμένες από τα χέρια ειδικευμένων μοναχών ή επαγγελματιών αντιγραφέων από ιδιωτικά καλλιγραφεία σε όλη τη βυζαντινή επικράτεια.

Ντύνονται με βελούδο, μετάξι και πορφύρα. Επενδύονται με χρυσό και ασήμι. Κοσμούνται με πολύτιμους λίθους, με ελεφαντοστό και παραστάσεις από σμάλτο. Φτερωτοί δράκοι, γρύπες, δικέφαλοι αετοί, τρίτωνες, κρίνα και άνθινες μπορντούρες, ανάγλυφα αποτυπωμένα, διακοσμούν δερμάτινα καλύμματα. «Κλείστρα», περίτεχνα μεταλλικά ελάσματα, συγκρατούν τα δύο μέρη του καλύμματος προστατεύοντας την ευαίσθητη

περγαμνή από τις αλλαγές της θερμοκρασίας και την υγρασία. «Γόμφοι», διακοσμητικά μεταλλικά καρφιά, σε σχήμα άνθους, κουμπιού ή αμυγδάλου, στις τέσσερις γωνίες κάθε πλευράς προφυλάσσουν τη βαρύτιμη διακόσμηση από την τριβή στο ράφι και τη φθορά.

Αντικείμενα τέχνης που μαρτυρούν τις εξελίξεις στην τέχνη κάθε εποχής, οι «σταχώσεις», οι βιβλιοδεσίες των Βυζαντινών, αποτελούν επίσης «πηγή για την ιστορία, την πολιτική, την οικονομία και τα πνευματικά ρεύματα κάθε εποχής», λέει στο «Βήμα» η βυζαντινολόγος Νίκη Τσιρώνη, η οποία επιμελείται την έκθεση μαζί με την Αναστασία Λαζαρίδου, διευθύντρια του Βυζαντινού Μουσείου. «Οι πολυτελείς σταχώσεις της μέσης βυζαντινής εποχής, τις οποίες συναντούμε κυρίως σε ευαγγελιστάρια και λειτουργικά κείμενα, αρκετά εκ των οποίων ήταν διπλωματικά δώρα, λειτουργούσαν ως επίδειξη πλούτου και επιβεβαίωση του κύρους της Εκκλησίας και της αυτοκρατορικής αυλής που είχαν παραγγείλει την κατασκευή τους. Οι παραστάσεις που τις διακοσμούν απεικονίζουν, εκτός από τη Σταύρωση, την Ανάσταση και άλλα θρησκευτικά θέματα, και ζητήματα που απασχόλησαν τη βυζαντινή κοινωνία, όπως η εικονομαχία».

Δυτικοί και ανατολικοί λαοί ακολούθησαν τη βυζαντινή παράδοση των πολυτελών σταχώσεων. Κωνσταντινουπολίτες λόγιοι μετέφεραν, μετά την άλωση της Πόλης, τη βιβλιοδετική τεχνογνωσία στα νεόκοπα τυπογραφεία της Δύσης και στην ενετοκρατούμενη Κρήτη. «Οι δερματόδετες βιβλιοδεσίες των κρητικών εργαστηρίων με την πυκνή διακόσμηση με έγκαυστα σχέδια ταξιδεύουν ως τη βιβλιοθήκη του Καρδινάλιου Βησσαρίωνα και σε άλλες φημισμένες βιβλιοθήκες», μας εξηγεί η Νίκη Τσιρώνη. «Αργότερα, στη διάρκεια των πρώτων αιώνων της οθωμανικής κυριαρχίας, η βιβλιοδεσία ατονεί, γεγονός που μαρτυρεί την ένδεια των Ελλήνων αλλά και την έλλειψη σκοπού και διάθεσης. Οι λιγστοί βιβλιοδέτες εργάζονται σε μοναστήρια, συντηρώντας παλαιά βιβλία ακολουθώντας τη βυζαντινή τεχνική, ενώ η βιβλιοδεσία των χρόνων της Επανάστασης ακολουθεί κατά κανόνα δυτικά πρότυπα, από τα οποία εμπνέονται εκείνη την εποχή οι έλληνες ενθουεγέρτες διανοούμενοι».

Την ιστορία της τέχνης της βιβλιοδεσίας αφηγείται εποπτικό υλικό (φωτογραφίες, εισαγωγικά κείμενα και αναλυτικές περιγραφές), το οποίο συνοδεύεται από οπτικοακουστικό βίντεο σε καλλιτεχνική επιμέλεια της Véronique Magnès.

Οι εικαστικοί Βένια Δημητρακοπούλου και Δημήτρης Ξόνου αναπτύσσουν, στο πλαίσιο της έκθεσης, διάλογο με την τέχνη της βιβλιοδεσίας μέσα από σύγχρονες δημιουργίες τους ενώ στον ίδιο χώρο εκτίθενται έξι συλλεκτικά αντίτυπα του βιβλίου «Κασσιανή η Υμνωδός» της Νίκης Τσιρώνη, φιλοτεχνημένα το καθένα από έναν εικαστικό, τον Μάρκο Καμπάνη, τον Χρήστο Μαρκίδη, τον Χρήστο Μποκόρο, τον Κώστα Παπατριανταφυλλόπουλο, τη Φωτεινή Στεφανίδου και τον Πάνο Φειδάκη.

Ένας βιβλιοδετικός πάγκος του 19ου αιώνα από την Αλεξάνδρεια, εργαλεία και δείγματα υλικών γραφής συμπεριλαμβάνονται στην έκθεση με διπλή λειτουργία: ως εκθέματα και ως υλικό για το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που πλαισιώνει την έκθεση. Συνοδεύεται από ντοκιμαντέρ του Άκη Χατζηαντωνίου και προσφέρει σε παιδιά άνω των εννέα ετών αλλά και σε ενήλικες την εμπειρία της βιβλιοδεσίας.

Συντάχθηκε απο τον/την Άννα Ειρήνη

Τρίτη, 25 Σεπτέμβριος 2012 21:10 - Τελευταία Ενημέρωση Τρίτη, 25 Σεπτέμβριος 2012 21:19

Την έκθεση συνδιοργανώνουν το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και η Ελληνική Εταιρεία Βιβλιοδεσίας. Αφορμή της στάθηκε το ευρωπαϊκό πρόγραμμα «Στουδίτης», στο οποίο η Ελλάδα συμμετέχει με άλλες πέντε ευρωπαϊκές χώρες, με στόχο τη μελέτη βυζαντινών και μεταβυζαντινών βιβλιοδεσιών. Στην προετοιμασία της συνεργάστηκαν ο ιστορικός του βιβλίου Κωνσταντίνος Σπ. Στάικος, ο εκδότης και βιβλιοδέτης Μπάμπης Λέγγας και ο παλαιογράφος Ζήσης Μελισσάκης.

Πού και πότε

Πού: Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο (Μέγαρο της Δούκισσας της Πλακεντίας, Βασ. Σοφίας 22)

Πότε: 19 Σεπτεμβρίου 2012 ως 13 Ιανουαρίου 2013

ΠΗΓΗ: tovima.gr , facebook.com/kastaniotis.editions